

प्रदेश लोकसेवा आय
कोशी प्रदेश विराटनगर

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गतका प्राविधिक तर्फ शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, निरीक्षण उप समूह, अधिकृतस्तर सातौँ तहको पदको खुला, अन्तर स्थानीय तह तथा अन्तर तह प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको लागि पाठ्यक्रम

पाठ्यक्रमलाई निम्नानुसार विभाजन गरिएको छः

परीक्षाको चरण	परीक्षाको किसिम	पूर्णाङ्क
प्रथम	लिखित परीक्षा	३००
अन्तिम	कम्प्युटर सीप परीक्षण, सामूहिक परीक्षण र अन्तर्वार्ता	६०

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

१. प्रथम चरण (First Phase)

पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	प्रश्न संख्या X अङ्क	समय
प्रथम	साधारण विषय	१००	४०	वस्तुगतः बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	१०० प्रश्न X १ अङ्क	१ घण्टा ३० मिनेट
द्वितीय	सेवा सम्बन्धी सामान्य विषय	१००	४०	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर १२ प्रश्न x ५ अङ्क लामो उत्तर ४ प्रश्न x १० अङ्क	३ घण्टा
तृतीय	सेवा सम्बन्धी प्राविधिक विषय	१००	४०	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर १२ प्रश्न x ५ अङ्क लामो उत्तर ४ प्रश्न x १० अङ्क	३ घण्टा

२. अन्तिम चरणः- कम्प्युटर सीप परीक्षण, सामूहिक परीक्षण र अन्तर्वार्ता (Computer skill Test, Group Test & Interview)

विषय	पूर्णाङ्क	परीक्षण प्रणाली	समय
कम्प्युटर सीप परीक्षण	१०	प्रयोगात्मक (Practical)	२० मिनेट
सामूहिक परीक्षण (Group Test)	१०	सामूहिक छलफल (Group Discussion)	३० मिनेट
व्यक्तिगत अन्तर्वार्ता (Individual Interview)	४०	मौखिक (Oral)	-

द्रष्टव्यः

१. यो पाठ्यक्रम योजनालाई प्रथम चरण (लिखित परीक्षा) तथा अन्तिम चरण (कम्प्युटर सीप परीक्षण, सामूहिक परीक्षण र अन्तर्वार्ता) गरी दुई भागमा विभाजन गरिएको छ ।
२. प्रश्न पत्र नेपाली वा अंग्रेजी भाषामा हुनेछ ।
३. लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुनेछ ।
४. वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरूको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अंक कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अंक दिइने छैन र अंक कट्टा पनि गरिने छैन ।
५. परीक्षा हलमा मोबाइल फोन, स्मार्ट वाच, हेडफोन वा यस्तै प्रकारका विद्युतीय उपकरण, पुस्तक, नोटबुक, झोला लगायतका वस्तुहरू लैजान पाइने छैन ।
६. विषयगत प्रश्नका लागि तोकिएका अङ्कका हकमा एउटा लामो प्रश्न वा एउटै प्रश्नका दुई वा दुईभन्दा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी टिप्पणीहरू (Short notes) सोध्न सकिनेछ ।
७. परीक्षामा सोधिने प्रश्न संख्या, अङ्क र अङ्कभार यथासम्भव सम्बन्धित पत्र/विषयमा दिइए अनुसार हुनेछ ।
८. लिखित परीक्षामा विशिष्टीकरण तालिका अनुसार प्रश्नहरू सोधिनेछ ।
९. द्वितीय र तृतीय पत्र (विषयगत प्रश्न हुने पत्र)का हकमा प्रत्येक खण्डका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरू हुनेछन् । परीक्षार्थीले प्रत्येक खण्डका प्रश्नहरूको उत्तर सोही खण्डको उत्तर पुस्तिकामा लेख्नु पर्नेछ ।
१०. यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/ विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भएतापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरू परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाइएका वा थप गरी संशोधन भएका) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ ।
११. प्रथम चरणको लिखित परीक्षामा छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र अन्तिम चरणको कम्प्युटर सीप परीक्षण, सामूहिक परीक्षण र अन्तर्वार्तामा सम्मिलित गराइने छ ।
१२. प्रथम चरणको लिखित परीक्षा र अन्तिम चरणको कम्प्युटर सीप परीक्षण, सामूहिक परीक्षण र अन्तर्वार्ताको कूल अङ्क योगका आधारमा अन्तिम परीक्षाफल प्रकाशित गरिनेछ ।
१३. पाठ्यक्रम लागू मिति: २०८०/०२/०९

विशिष्टीकरण तालिका

प्रथम चरण: प्रथम पत्र (वस्तुगत)

क्र.सं.	विषयवस्तु	प्रश्न संख्या	अंक भार
१	सामान्य ज्ञान र समकालीन सवालहरू (General awareness and Contemporary Issues)	४०	४०
२	शिक्षा सम्बन्धी सामान्य ज्ञान (General Knowledge of Education)	४०	४०
३	सामान्य बौद्धिक परीक्षण (General ability Test)		
	३.१ शाब्दिक तार्किक परीक्षण (Verbal Ability Test)	७	७
	३.२ मात्रात्मक (संख्यात्मक वा अंक सम्बन्धी) तार्किक परीक्षण (Numerical Ability Test)	७	७
	३.३ अशाब्दिक तार्किक परीक्षण (Non-verbal/Abstract Ability Test)	६	६
जम्मा		१००	१००

प्रथम चरण: द्वितीय पत्र (विषयगत)

क्र.सं.	विषयवस्तु	लामो उत्तर आउने प्रश्न	छोटो उत्तर आउने प्रश्न	जम्मा
१	शिक्षाको परिचय र शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरू	१		१०
२	शिक्षाको समाजशास्त्रीय आधार		१	५
३	शिक्षाको दार्शनिक आधार		१	५
४	शिक्षण सिकाई विधि र प्रविधिहरू		१	५
५	शिक्षा मनोविज्ञान	१	१	१५
६	सिकाई र यसका सिद्धान्तहरू		२	१०
७	पाठ्यक्रमको परिचय र पाठ्यक्रम विकास	१		१०
८	मापन, मूल्याङ्कन र आँकलनको परिचय र प्रयोजन		१	५
९	नेपालमा शिक्षा विकासको इतिहास		१	५
१०	पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको व्यवस्थापनका सैद्धान्तिक अवधारणा तथा कानूनी आधारहरू		१	५
११	विद्यालय व्यवस्थापनको सैद्धान्तिक अवधारणा तथा कानूनी आधारहरू		१	५
१२	सार्वजनिक व्यवस्थापन र कार्यालय व्यवस्थापन	१		१०
१३	शिक्षा ऐन तथा नियमावली (संशोधन सहित), राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६ शिक्षा सोच पत्र २०७९ तथा प्रदेश शिक्षा ऐन तथा नियमावली र प्रदेश शिक्षा नीति		१	५
१४	संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहका कर्मचारीको सेवा सम्बन्धी कानूनहरू		१	५
जम्मा		४	१२	१००

प्रथम चरण: तृतीय पत्र (विषयगत)

क्र. सं.	विषयवस्तु	लामो उत्तर आउने प्रश्न	छोटो उत्तर आउने प्रश्न	जम्मा
१	निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको अवधारणा र सुपरीवेक्षकका कार्य तथा गुणहरू	१	१	१५
२	विद्यालय निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रक्रिया		१	५
३	नेपालमा शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण		२	१०
४	नेपालमा शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणका सम्बन्धमा भएका प्रयासहरू र कानूनी व्यवस्था	१		१०
५	शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणमा शिक्षाका निकायहरूको भूमिका		१	५
६	शैक्षिक योजना	१		१०
७	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन		१	५
८	दिगो विकासका लक्ष्यमा शिक्षा		१	५
९	शिक्षाका राष्ट्रिय कार्यक्रमहरू		२	१०
१०	शैक्षिक व्यवस्थापन र कक्षा कोठा व्यवस्थापन	१	१	१५
११	शिक्षक र विद्यार्थी मूल्याङ्कन व्यवस्थापन		२	१०
	जम्मा	४	१२	१००

प्रदेश लोकसेवा आयोग
कोशी प्रदेश विराटनगर

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गतका प्राविधिक तर्फ शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, निरीक्षण उप समूह सातौं तहको पदको खुला, अन्तर स्थानीय तह तथा अन्तर तह प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको लागि पाठ्यक्रम

प्रथम पत्र (Paper-1):- साधारण बिषय (General Subject)

1. General Awareness and Contemporary Issues (सामान्य ज्ञान र समकालीन सवालहरु)

- 1.1. Physical, socio-cultural and economic, geography and demography of Nepal
नेपालको भौतिक, सामाजिक-सांस्कृतिक तथा आर्थिक, भूगोल र जनसङ्ख्या
- 1.2. Major natural resources of Nepal
नेपालका मुख्य प्राकृतिक स्रोतहरु
- 1.3. Geographical diversity, climatic conditions, and livelihood & lifestyle of people
भौगोलिक विविधता, जलवायु अवस्था तथा मानिसको जीविका र जीवनशैली
- 1.4. Notable events and personalities, social, cultural and economic conditions in modern history of Nepal
नेपालको आधुनिक इतिहासका महत्वपूर्ण घटना र व्यक्तित्वहरु, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा आर्थिक अवस्था
- 1.5. Current periodic plans of Federal and provincial government of Koshi Province.
संघ र कोशी प्रदेशको चालू आवधिक योजना
- 1.6. Information on sustainable development, environment pollution, climate change, biodiversity, science and technology
दिगो विकास, वातावरण प्रदुषण, जलवायु परिवर्तन, जैविक विविधता, विज्ञान र प्रविधि सम्बन्धी जानकारी
- 1.7. Nepal's international affairs and general information on the UNO, SAARC & BIMSTEC
नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय मामिला तथा संयुक्त राष्ट्र संघ, सार्क र बिमस्टेक सम्बन्धी सामान्य जानकारी
- 1.8. The constitution of Nepal
नेपालको संविधान
- 1.9. Governance system of Nepal (Federal, Provincial and Local)
नेपालको शासन प्रणाली (संघ, प्रदेश र स्थानीय)
- 1.10. Constitutional provisions on civil service, Provision on organizational structure, fulfilment of vacant post and code of conduct in federal and province civil service act and regulation
निजामती सेवाको संवैधानिक व्यवस्था, सांगठनिक संरचना, पदपूर्ति तथा आचारसंहिता सम्बन्धी निजामती सेवा ऐन तथा प्रदेश निजामती सेवा ऐन र नियमावलीमा भएको व्यवस्था
- 1.11. Function and scope of civil service
निजामती सेवाको कार्य र क्षेत्र
- 1.12. Public service charter
सार्वजनिक सेवाको घोषणापत्र
- 1.13. Concept, objective and importance of public policy
सार्वजनिक नीतिका अवधारणा, उद्देश्य र महत्व

- 1.14. Fundamentals of management: Planning, organizing, directing, controlling, coordinating, decision-making, motivation and leadership
व्यवस्थापनका आधारभूत पक्षहरू योजना, सङ्गठन, निर्देशन, नियन्त्रण, समन्वय, निर्णय प्रक्रिया, उत्प्रेरणा र नेतृत्व
  - 1.15. Government planning, budgeting and accounting system
सरकारी योजना, बजेट र लेखाप्रणाली
  - 1.16. Major events and current affairs of national and international importance
राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका समसामयिक घटना तथा नविनतम गतिविधिहरू
  - 1.17. उपभोक्ता हित संरक्षण सम्बन्धी जानकारी
Information about consumer's right protection
- 2. General knowledge of Education (शिक्षा सम्बन्धी सामान्य ज्ञान)**
- 2.1. Educational history and major educational events in Nepal
शिक्षाको इतिहास र नेपालका मुख्य शैक्षिक घटनाहरू
  - 2.2. Major plans, commissions in the field of Nepalese education
नेपालको शिक्षा सम्बन्धी मुख्य योजना र आयोगहरू:
    - 2.2.1. Major Educational Plan of Nepal
नेपालको शिक्षा सम्बन्धी मुख्य योजनाहरू
    - 2.2.2. Reports of Education Commission since 2011 BS
वि.सं. २०११ साल देखि हाल सम्मका शिक्षा आयोगका प्रतिवेदनहरू
  - 2.3. Education related agencies
शिक्षासँग सम्बन्धित निकायहरू
UNESCO, MOEST, CEHRD, CDC, TSC, ERO, STRO, NEB, MoSD
  - 2.4. Education and society: Education and social process, education and social justice
शिक्षा र समाज: शिक्षा र सामाजिक प्रक्रिया, शिक्षा र सामाजिक न्याय
  - 2.5. Relation between education and philosophy (Western and eastern philosophies)
शिक्षा र दर्शनको सम्बन्ध (पश्चात्य र पूर्वीय दर्शनहरू)
  - 2.6. Education from global perspective: Education for all (EFA), Sustainable Development Goals (SDGs)
शिक्षाको विश्वव्यापी दृष्टिकोण: सबैका लागि शिक्षा, दिगो विकासका लक्ष्य
- 3. सामान्य बौद्धिक परीक्षण (General Ability Test)**
- 3.1 शाब्दिक तार्किक परीक्षण (Verbal Ability Test)
Jumble words, Series, Classification, Coding-Decoding, Ranking Order Test, Spatial Reasoning Test, Common Sense Test, Logical Reasoning, Statement and Conclusions
  - 3.2 मात्रात्मक (संख्यात्मक वा अंक सम्बन्धी) तार्किक परीक्षण (Numerical Ability Test)
Series, Arithmetical reasoning/operation, Percentage Loss & Profit, Data interpretation & Data verification
  - 3.3 अशाब्दिक तार्किक परीक्षण (Non-verbal/Abstract Ability Test)
Figure Classification, Pattern Completion/Finding, Analytical Reasoning Test, Figure Formation and Analysis, Rule Detection, Mirror images, Cubes and Dice & Venn-diagram

नमूनाप्रश्नहरू

- राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन, २०४९ को सिफारिस अनुसार नेपालको शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्यहरू कति वटा छन् ?
क) ५ वटा
ख) ७ वटा
ग) ९ वटा
घ) ११ वटा
- मानव अधिकार तथा समाजिक मूल्य, मान्यता प्रति सचेत भई जिम्मेवारी पूर्ण आचरणको विकास शिक्षाको कुन तहको उद्देश्य हो ?
क) शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्य
ख) माध्यमिक तह
ग) निम्न माध्यमिक तह
घ) प्राथमिक तह
- विद्यार्थी भर्नाका लागि छनोटका लागि लिईने प्रवेश परीक्षा कुन प्रकारको मूल्याङ्कन हो ?
क) निर्माणात्मक
ख) निर्णयात्मक
ग) निदानात्मक
घ) स्थान निर्धारण
- छोरीलाइ चिउरीको वोट दाइजोका रूपमा दिने चलन नेपालका कुन जातिमा छ ?
(क) राउटे
(ख) चेपाङ
(ग) कुसुण्डा
(घ) थकाली
- गुरुङ जातिमा वच्चाको न्वारन पछि कुन नाच नाच्ने प्रचलन छ ?
(क) पुटपुटे
(ख) सोरठी
(ग) घाटु
(घ) लाखे
- सन् २०१५ सेप्टेम्बरबाट कार्यान्वयन हुने १५ वर्षे दिगो विकासका लक्ष्य अनुसार सन् २०३० सम्म नेपालको गरिबी कति प्रतिशत कायम गर्ने लक्ष्य छ?
(क) ५ प्रतिशत
(ख) ६ प्रतिशत
(ग) ७ प्रतिशत
(घ) ९ प्रतिशत
- नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को मस्यौदा समिति कसको अध्यक्षतामा गठन भएको थियो?
(क) लक्ष्मणप्रसाद अर्याल
(ख) सूर्यप्रसाद उपाध्याय
(ग) भेषराज रेग्मी
(घ) निलकण्ठ उप्रेती
- भारतको रक्सौल देखि नेपालको अमलेखगञ्ज सम्म ४१ किलोमिटर लामो पेट्रोलियम पाइप लाईन निर्माणका लागि नेपाल र भारत बीच कहिले सम्झौता भयो?
(क) वि.सं. २०७७ भाद्र ७
(ख) वि.सं. २०७२ भाद्र १७
(ग) वि.सं. २०७२ असोज ७
(घ) वि.सं. २०७२ मङ्सिर ७
- नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालयले अङ्ग्रेजी भाषा प्रयोग गरी नयाँ ढाँचाको नागरिकता कहिले देखी वितरण गर्न थालेको हो ?
(क) वि.सं. २०६५ मङ्सिर
(ख) वि.सं. २०६६ मङ्सिर
(ग) वि.सं. २०६७ मङ्सिर
(घ) वि.सं. २०६८ मङ्सिर

प्रदेश लोकसेवा आयोग
कोशी प्रदेश विराटनगर

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गतका प्राविधिक तर्फ शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, निरीक्षण उप समूह सातौं तहको पदको खुला, अन्तर स्थानीय तह तथा अन्तर तह प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको लागि पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र :- सेवा सम्बन्धी सामान्य विषय

खण्ड क

१. शिक्षाको परिचय र शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरू (Introduction to Education and Modern Trends in Education)

- १.१ शिक्षाको अर्थ, परिभाषा र प्रकृति (Meaning and Nature Of Education)
- १.२ शिक्षाको लक्ष्य तथा उद्देश्य (Aims and Objectives of Education)
- १.३ शिक्षाका कार्यहरू (Function of Education): व्यक्तिगत, सामाजिक, राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय, आर्थिक र राजनैतिक कार्य
- १.४ शिक्षण: कला वा विज्ञानको रूपमा (Teaching: As Art or Science)
- १.५ शिक्षणका नमूनाहरू (Models of Teaching)
- १.६ शिक्षणका नव प्रवर्तनहरू: लघु शिक्षण (Micro Teaching), तादात्म्यकृत शिक्षण (Simulated teaching), समूह शिक्षण (Group teaching)
- १.७ शिक्षामा अनुसन्धानको अर्थ र महत्व: अनुसन्धानका प्रकारहरू (आधारभूत र कार्यमूलक अनुसन्धान)
- १.८ शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरू: सबैका लागि शिक्षा, मानव अधिकार र शिक्षा, बाल अधिकार र शिक्षा, विद्यालय शान्ति क्षेत्रको रूपमा, निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाई, शिक्षामा समान अवसर र समतामूलक पहुँच, शिक्षा र सामाजिक न्याय, अर्थिक लगानीका रूपमा शिक्षा, राष्ट्रिय एकता र अन्तर्राष्ट्रिय समझदारीका लागि शिक्षा

२. शिक्षाको समाजशास्त्रीय आधार (Sociological Foundation of Education)

- २.१ समाज र समुदायको अवधारणा, शिक्षा र समाज बीचको सम्बन्ध
- २.२ सामाजिक प्रक्रियाहरू र शिक्षा
  - २.२.१. सामाजिकीकरण (Socialization): अर्थ, सामाजिकीकरणका तरिकाहरू (Modes of Socialization), सामाजिकीकरणका निकायहरू (Agencies of socialization) र कक्षा कोठामा सामाजिकीकरण (Socialization in the classroom)
  - २.२.२. सामाजिक अन्तरक्रिया (Social interaction): अर्थ, स्वरूप र कक्षा कोठामा सामाजिक अन्तरक्रिया
  - २.२.३. सामाजिक परिवर्तन (Social change): अर्थ, सिद्धान्त र यसको शिक्षासँगको सम्बन्ध
  - २.२.४. सामाजिक गतिशिलता (Social Mobility): अर्थ, प्रकार र यसको शिक्षासँगको सम्बन्ध र सामाजिक गतिशिलतामा प्रभाव पार्ने तत्वहरू

३. शिक्षाको दार्शनिक आधार (Philosophical Foundation of Education)

- ३.१ दर्शन: अर्थ, क्षेत्र र कार्यहरू
- ३.२ शिक्षा र दर्शनका विभिन्न पक्षसँग सम्बन्ध
- ३.३ पूर्वीय दर्शनको परिचय
- ३.४ मौलिक दर्शनहरू (Indigenous Philosophy)
- ३.५ पाश्चात्य दर्शन र दर्शनका सम्प्रदायहरू: आदर्शवाद (Idealism), प्रकृतिवाद (Naturalism), यथार्थवाद (Realism), प्रयोजनवाद (Pragmatism) र अस्तित्ववाद (Existentialism), आधुनिकतावाद र उत्तर आधुनिकतावाद (Modernism and Post Modernism)

४. शिक्षण सिकाई विधि र प्रविधिहरू (Teaching learning Methods and Techniques)

- ४.१ शिक्षण पद्धतिको अर्थ, परिभाषा र तत्वहरू
- ४.२ शिक्षण विधि: शिक्षण विधिहरूको परिचय/परिभाषा, विशेषताहरू, शिक्षण विधिको वर्गीकरण
- ४.३ शैक्षणिक योजना: पाठ योजना, वार्षिक शैक्षणिक योजना, वार्षिक कार्य योजना, समय तालिका
- ४.४ शैक्षिक सामग्रीको अवधारणा, प्रकार, छनौट, तयारी तथा प्रयोग
- ४.५ शिक्षण सिकाई प्रविधिको अर्थ, शिक्षण र सिकाई बीचको अन्तरसम्बन्ध, शिक्षण सिकाईमा शिक्षक, विषय विज्ञ र निरीक्षकको भूमिका

खण्ड ख

५. शिक्षा मनोविज्ञान (Educational Psychology)

- ५.१ शिक्षा मनोविज्ञानको अर्थ, क्षेत्र, आवश्यकता र महत्व
- ५.२ मानव वृद्धि र विकास
  - ५.२.१. मानव वृद्धि र विकासको अवधारणा
  - ५.२.२. मानव विकासका विशेषताहरू
  - ५.२.३. मानव विकास अध्ययनका विधिहरू (लम्बीय, खण्डीय, मामला अध्ययन र अवलोकन)
  - ५.२.४. मानव वृद्धि र विकासका चरण र विशेषताहरू
- ५.३ यौवनावस्था र किशोरावस्था: परिचय, यस अवस्थामा हुने शारीरिक, मानसिक, संवेगात्मक परिवर्तनहरू र यसका प्रभावहरू, चिन्ताका स्रोतहरू, खतराहरू, दुखहरू र यसलाई हटाउने उपायहरू
- ५.४ यौवनावस्था र किशोरावस्था: विकासात्मक कार्यहरू, शारीरिक परिवर्तन, सामाजिक, संवेगात्मक परिवर्तनहरू, रुचीहरू र उनीहरूमा देखापर्ने मुख्य मुख्य परिवर्तनहरू
- ५.५ विकासात्मक चरण अनुसार शारीरिक, मानसिक, संवेगात्मक, परिवर्तन र सुरक्षित विकासमा शिक्षक र अभिभावकको भूमिका

६. सिकाई र यसका सिद्धान्तहरू (Learning and Theories of Learning)

- ६.१ सिकाईको अर्थ र स्वरूप, सिकाईको स्वभाव, सिकाईका शैलीहरू (Styles)
- ६.२ सिकाईमा असर पार्ने तत्वहरू: प्रारम्भिक व्यवहार (Initial behavior), सिकाईको स्थानान्तरण (Transfer of learning), स्मरण (Memory), विस्मरण (Forgetting), उत्प्रेरणा (Motivation), अभ्यास (Practice) र पुनर्बल (Reinforcement)
- ६.३ विभिन्न सिकाईका सिद्धान्तहरूको संयन्त्र, विशेषता र शैक्षिक प्रयोजन
  - ६.३.१. व्यवहारवाद (शास्त्रीय सम्बन्धन: Classical Conditioning, कार्यपरक सम्बन्धन: Operant Conditioning, प्रयत्न र भूल सिकाई: Trial and Error Learning)
  - ६.३.२. संज्ञानवाद: अन्तरदृष्टि सिकाई सिद्धान्त (Insightful Learning Theory)
  - ६.३.३. सामाजिक संरचनावाद: जिन पियाजे (Jean Piaget) र लेव भिगोत्सी (Lev S. Vygotsky) का सिकाई सिद्धान्तहरू
  - ६.३.४. ग्याग्नेका तहगत सिद्धान्तहरू (Gagne's Hierarchical Learning Theories)
  - ६.३.५. बान्दुराको सामाजिक सिकाई सिद्धान्त (Bandura's Social Learning Theory)
  - ६.३.६. सिकाईका सिद्धान्तहरूको शैक्षिक प्रयोग

खण्ड ग

७. पाठ्यक्रमको परिचय र पाठ्यक्रम विकास (Introduction and Development of curriculum)

- ७.१ पाठ्यक्रमको अवधारणा
- ७.२ पाठ्यक्रमका तत्वहरू (उद्देश्य, विषयवस्तु, शिक्षण विधि र मूल्याङ्कन)
- ७.३ पाठ्यक्रमका ढाँचा (Curriculum designs): विषय-केन्द्रित (Subject-centered), क्रियाकलाप-केन्द्रित (Activity centered), समस्या-केन्द्रित (Problem centered) र मुख्य पाठ्यक्रम (Core Curriculum)
- ७.४ सुसुप्त पाठ्यक्रम (Hidden Curriculum)
- ७.५ राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६
- ७.६ पाठ्यक्रम विकासका नमूनाहरू (Models of curriculum development): तार्किक (Rational: Tyler & Taba), चक्रीय (Cyclical: Wheeler & Nicholls) र गतिशिल (Dynamic models: Decker Walker & Malcolm Skill back)
- ७.७ पाठ्यक्रम निर्माण प्रक्रिया (Curriculum development process): आवश्यकताको पहिचान (Needs identification), लक्ष्य, ध्येय र उद्देश्य निर्धारण (Determining aims, goals and objectives), विषयवस्तु र सिकाई अनुभवको छनौट र संगठन (Selection and organization of contents and learning experiences) तथा मूल्याङ्कन (Evaluation)
- ७.८ पाठ्यक्रम निर्माणमा प्रभाव पार्ने तत्वहरू (Factors affecting curriculum development): विद्यार्थी, समकालिन समाज तथा संस्कृति, सामाजिक परिवर्तन, विषयवस्तु र यसको क्षेत्रमा भएका विकासहरू, दर्शन र मनोविज्ञान
- ७.९ नेपालमा पाठ्यक्रम विकास प्रक्रिया (Curriculum development Process in Nepal)
- ७.१० स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणा, निर्माण प्रक्रिया र नीतिगत अभ्यास (Concept, process and policy practice of local curriculum)

८. मापन, मूल्याङ्कन र आँकलनको परिचय र प्रयोजन (Concept of measurement, Evaluation Test and Assessment)

८.१. मापन, मूल्याङ्कन परीक्षा र आँकलन

८.१.१. मापनको अवधारणा, प्रकार र स्केलहरू

८.१.२. मूल्याङ्कनको अवधारणा र प्रकारहरू (निर्माणात्मक, निर्णयात्मक, निदानात्मक र स्थान निर्धारण)

८.१.३. आँकलनको अवधारणा

८.१.४. मूल्याङ्कनका साधनहरूमा हुनुपर्ने विशेषताहरू (विश्वसनीयता, वैधता, वस्तुनिष्ठता, दक्षता, व्यापकता र व्यवहारिकता)

८.२. परीक्षणको अर्थ र प्रकार: मानक र मापदण्डमा आधारित (Norms referenced and criterion referenced), विषयगत र बस्तुगत (Subjective and objective), प्रामाणिक र शिक्षक निर्मित (Standardized and teacher made)

८.३. परीक्षण विकास प्रक्रिया: उद्देश्य निर्धारण, विषयबस्तुको छनौट, विशिष्टीकरण तालिकाको विकास, प्रश्नहरूको लेखन, प्रश्नहरूको विश्लेषण, प्रश्नहरूको सम्पादन, विश्वसनीयता र वैधता निर्धारण, अन्तिम प्रश्न पत्रको निर्माण, परीक्षण सञ्चालन, प्राप्ताङ्क प्रदान गर्ने तरिका, पद विश्लेषण र नतिजा विश्लेषण

८.४. सामान्य सांख्यिकीय विश्लेषण (Simple statistical analysis)

८.४.१. तथ्याङ्कको संकलन विश्लेषण र प्रस्तुतीकरण (Collection, analysis and presentation of data)

८.४.२. केन्द्रीय प्रवृत्तिको मापन: मध्यक (Mean), मध्यिका (Median) र रित (Mode)

८.४.३. तथ्याङ्कको तुलनात्मक स्थितिको गणना (Measures of relative position): प्रतिशताङ्क(Percentile) र प्रामाणिक प्राप्ताङ्क (Standard score)

८.४.४. विचरणशिलताको मापन (Measures of variability): तथ्याङ्कको विस्तार (Range), स्तरीय भिन्नता (Standard deviation), सह सम्बन्धको गणना (Co-relation), प्रतिगमन विश्लेषण (Regression Analysis)

८.५. नेपालको विद्यालय तहको मूल्याङ्कन प्रणाली (Evaluation system of school level in Nepal)

९. नेपालमा शिक्षा विकासको इतिहास (History of education development in Nepal)

९.१ प्राचिनकाल, लिच्छविकाल र राणाशासन कालका महत्वपूर्ण शैक्षिक घटनाहरू

९.२ विभिन्न शिक्षा आयोग तथा शिक्षा समितिका प्रतिवेदनहरू (गठन, उद्देश्य, विद्यालय शिक्षा, पाठ्यक्रम, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्याङ्कन)

९.३ चालु आवधिक योजना र प्रदेश आवधिक योजनामा शिक्षा

१०. पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको व्यवस्थापनका सैद्धान्तिक अवधारणा तथा कानूनी आधारहरू (Theoretical concepts and legal prospective of curriculum and curriculum materials management)

१०.१ विद्यालय पाठ्यक्रम विकासका आधारहरू (विद्यार्थीका आवश्यकता, सामाजिक आवश्यकता, विषय विज्ञको उपलब्धता, प्रविधिको विकास, प्रविधि सम्म पहुँच र ज्ञानको विष्फोटन)

१०.२ नेपालमा विद्यालय पाठ्यक्रम (राष्ट्रिय र तहगत उद्देश्य, तहगत रूपमा रहेको विषयगत पाठ्यभार तहगत रूपमा विषयगत वा ज्ञान र सीपका आधारमा दिइएको भार)

- १०.३ नेपालमा पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विकासमा विभिन्न तह र निकायको भूमिका
- १०.४ राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६
११. विद्यालय व्यवस्थापनको सैद्धान्तिक अवधारणा तथा कानूनी आधारहरू (Theoretical concepts and legal prospectives of school management)
- ११.१. व्यवस्थापनको अवधारणा र शिक्षामा यसको प्रयोग
- ११.२. शैक्षिक व्यवस्थापनको अवधारणा, महत्व र क्षेत्र
- ११.३. शिक्षण सिकाईको प्राविधिक पक्षको व्यवस्थापन, रणनीतिक व्यवस्थापन तथा दैनिक कार्यसञ्चालन व्यवस्थापन
- ११.४. कक्षा कोठामा विविधताको व्यवस्थापन
- ११.५. नेपालमा शिक्षाको संरचनागत व्यवस्था (साक्षरता र निरन्तर शिक्षा, प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा, विद्यालय शिक्षा, प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र तालिम तथा उच्च शिक्षा)
- ११.६. सामुदायिक र संस्थागत विद्यालय व्यवस्थापन: सेवा क्षेत्रको अवधारणा र विद्यालय स्थापनाका फरक आधार एवं यिनीहरूको व्यवस्थापनमा विभिन्न तहका शिक्षा निकायको भूमिका

खण्ड घ

१२. सार्वजनिक व्यवस्थापन र कार्यालय व्यवस्थापन (Public Management and Office Management)
- १२.१. सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निर्देशन, नियन्त्रण, निर्णय प्रक्रिया, नेतृत्व, उत्प्रेरणा, समन्वय, संचार, गुणासो र द्वन्द्व व्यवस्थापन, अधिकार प्रत्यायोजन, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन मूल्याङ्कन
- १२.२. सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ र महत्व तथा सेवा प्रवाहमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग
- १२.३. बजेटको अर्थ, सिद्धान्त, प्रकार र तर्जुमा प्रक्रिया
- १२.४. सरकारी आर्थिक कारोवार परिचय विशेषता कारोवार विश्लेषण प्रारम्भिक लेखाङ्कन र प्रतिवेदन व्यवस्था
- १२.५. लेखा प्रणाली र लेखापरीक्षण (परिचय, विशेषता, उद्देश्य र सिद्धान्त)
- १२.६. बेरुजु र बेरुजु फल्ल्यौट सम्बन्धी व्यवस्था
- १२.७. सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी कानून र खरिद व्यवस्थापन
- १२.८. सूचनाको हक सम्बन्धी व्यवस्थाको जानकारी
- १२.९. उपभोक्ता हित संरक्षण ऐन, २०७५
- १२.१०. भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९
- १२.११. लोकतन्त्र, निर्वाचन प्रणाली, निर्वाचन चक्र, निर्वाचन प्रकृया र निर्वाचन व्यवस्थापनका विविध पक्षहरू
- १२.१२. प्रदेश सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०७६ र सो को नियमावली, २०७९
- १२.१३. कर्मचारी व्यवस्थापन भर्ना, छनौट, कार्यविश्लेषण, वृत्ति विकास र अवकास
१३. शिक्षा ऐन तथा नियमावली (संशोधन सहित), राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६, शिक्षा सोच पत्र, २०७९ तथा प्रदेश शिक्षा ऐन तथानियमावली र प्रदेश शिक्षा नीति (Education Act and Regulations (with amendments), National Education Policy 2076 and Provincial Education Act and Regulations and Provincial Education Policy)
१४. संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहका कर्मचारीको सेवा सम्बन्धी कानूनहरू

नमूना प्रश्नहरू:

छोटो उत्तर आउने प्रश्न:

१. गुणात्मक विकासको अवधारणालाई मूर्त रूप दिनका लागि शैक्षणिक योजनाले के कस्तो सहयोग पुर्याउन सक्छ, उल्लेख गर्नुहोस। ५
२. प्रभावकारी सिकाईमा प्रभाव पार्ने तत्वहरू मध्ये प्रेरणा र पुनर्वलको प्रयोग कक्षा कोठामा कसरी गर्न सकिन्छ, उदाहरण सहित प्रष्ट पार्नुहोस । ५

लामो उत्तर आउने प्रश्न:

१. विद्यालयलाई बालकको दोस्रो घरका रूपमा विकास गर्न कक्षाकोठामा हुने अन्तर्क्रिया र सामाजिकीकरण प्रक्रियाको वर्तमान स्तरमा सुधारका लागि कार्ययोजना प्रस्तुत गर्नुहोस । १०
२. समुदाय र अभिभावक प्रति विद्यालय उत्तरदायी एवम् जवाफदेही नभएसम्म विद्यालयीय शिक्षा प्रभावकारी हुन सक्दैन भन्ने मान्यतामा विद्यालय शासन (School governance) को आधुनिक अवधारणा अन्तर्गत सहभागितालाई प्रष्ट पार्दै विद्यालय शासन अन्तर्गत विद्यालय तहका सूचकहरू तयार पारी सिक्ने सिकाउने संस्थाको रूपमा विद्यालयको विकास गर्न तपाईंले निर्वाह गर्नुपर्ने भूमिका उल्लेख गर्नुहोस। ४+६=१०

प्रदेश लोकसेवा आयोग
कोशी प्रदेश विराटनगर

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गतका प्राविधिक तर्फ शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह, निरीक्षण उप समूह सातौं तहको पदको खुला, अन्तर स्थानीय तह तथा अन्तर तह प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको लागि पाठ्यक्रम

तृतीय पत्र :- सेवा सम्बन्धी प्राविधिक विषय

खण्ड (क)

१. निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको अवधारणा र सुपरीवेक्षकका कार्य तथा गुणहरू (Concept of inspection and supervision, Functions and qualities of supervisor)
  - १.१. निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको अवधारणा
    - १.१.१. अर्थ, परिभाषा, उद्देश्य, सिद्धान्त, महत्व र कार्यहरू
    - १.१.२. निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणका प्रकारहरू र तिनीहरूको चक्र (Cycle)
    - १.१.३. निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण: नविनतम चिन्तन र अभ्यासहरू
  - १.२. सुपरीवेक्षकका कार्य तथा गुणहरू
    - १.२.१. व्यक्तिगत, पेशागत र मनोसामाजिक गुण
    - १.२.२. सुपरीवेक्षण सम्बन्धी आधारभूत सीपसञ्चार, शैक्षिक नेतृत्व, शिक्षक विद्यार्थी मूल्याङ्कन, शैक्षिक तथ्याङ्क (IEMIS) व्यवस्थापन
    - १.२.३. कक्षा अवलोकनको रणनीति, अवलोकन फाराम, साधन तथा प्रविधिको निर्माण र अन्तर्क्रिया
    - १.२.४. शिक्षक तालिम र पेशागत विकास सहयोगमा सुपरिवेक्षकको भूमिका
२. विद्यालय निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रक्रिया (School inspection and supervision process)
  - २.१. विद्यालय निरीक्षणको योजना
  - २.२. निरीक्षणका प्रविधिहरू
  - २.३. निरीक्षण कार्य - मानवीय आन्तरिक क्षमता प्रस्फुटनका रूपमा, नेतृत्व प्रदान, कार्यशाला र सम्मेलनको आयोजना तथा कार्यान्वयन
  - २.४. शिक्षण सिकाईका योजनाहरूको निर्माण र कार्यान्वयन अवस्था
  - २.५. अनौपचारिक तथा विशेष शिक्षाका कक्षाहरूको निरीक्षण
३. नेपालमा शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण (Educational Inspection and Supervision in Nepal)
  - ३.१. नेपालमा शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको इतिहास
    - ३.१.१. २००७ भन्दा पहिलेको निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रणाली
    - ३.१.२. २००७ पछि विकसित भएका निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रणाली
    - ३.१.३. २०२८ पछि हालसम्म विकसित निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रणाली
  - ३.२. नेपालमा निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणका नमूनाहरू: सेती परियोजना, प्राथमिक शिक्षा परियोजना र

- आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षा परियोजना
३.३ नेपालमा निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको चुनौती तथा समाधानका उपायहरू

खण्ड (ख)

४. नेपालमा शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणका सम्बन्धमा भएका प्रयासहरू र कानूनी व्यवस्था (**Efforts and legal provision related to educational inspection and supervision in Nepal**)
- ४.१ राणा शासनकालमा भएका निरीक्षणका अभ्यासहरू
  - ४.२ राणा शासन पछि विकसित निरीक्षणका अभ्यासहरू
  - ४.३ विभिन्न आयोग तथा योजनाहरूमा विद्यालय शिक्षा, पाठ्यक्रम, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा आधारित निरीक्षण सम्बन्धी सुझावहरू
    - ४.३.१. नेपाल राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन, २०११
    - ४.३.२. राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना, २०२८
    - ४.३.३. राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन, २०४९
  - ४.४ चालु आवधिक योजनामा निरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था
  - ४.५ स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ मा शैक्षिक निरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था
  - ४.६ शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली: समस्या र समाधानका उपाय तथा निरीक्षणमा यसको प्रयोग
५. शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणमा शिक्षाका निकायहरूको भूमिका (**Role of educational agencies in educational inspection and supervision**)
- ५.१ संघीय सरकारका शिक्षा सम्बन्धी निकायहरू
  - ५.२ प्रदेश सरकारका शिक्षा सम्बन्धी निकायहरू
  - ५.३ शिक्षासँग सम्बन्धित स्वशासित संस्थाहरू
  - ५.४ स्थानीय तह स्तरीय प्रावधान
  - ५.५ विद्यालय स्तरीय प्रावधान
६. शैक्षिक योजना (**Educational Planning**)
- ६.१ शैक्षिक योजनाको अवधारणा: अर्थ र उद्देश्य, शैक्षिक योजनामा ध्यान दिनु पर्ने (Considering) पक्षहरू (आर्थिक, सामाजिक तथा राजनैतिक), योजना निर्माणमा वैकल्पिक पहुँच, देश विकास तथा शैक्षिक सुधारको लागि शिक्षा योजना
  - ६.२ शैक्षिक योजना निर्माणका प्रक्रियाहरू
  - ६.३ शैक्षिक योजना निर्माण, कार्यान्वयन, मूल्याङ्कन र सुधार
  - ६.४ शैक्षिक विकेन्द्रिकरण: अवधारणा, समस्या र चुनौतिहरू
  - ६.५ विद्यालय स्तरीय योजना तर्जुमा र स्थानीय सरकारको भूमिका
  - ६.६ विपदमा शैक्षिक व्यवस्थापनको योजना

७. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन (Monitoring and evaluation)

- ७.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको अवधारणा: अर्थ र उद्देश्य तथा प्रयोग
- ७.२ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको ऐतिहासिक विकासक्रम
- ७.३ अनुगमन प्रक्रियामा शैक्षिक सूचकहरूको प्रयोग
- ७.४ विद्यालयका कार्यहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
- ७.५ आयोजना तथा परियोजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
- ७.६ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

खण्ड (ग)

८. दिगो विकासका लक्ष्यमा शिक्षा (Education in Sustainable Development Goals)

- ८.१. लक्ष्य (Goals)
- ८.२. उद्देश्य (Targets)
- ८.३. आधार (Pillars)
- ८.४. रणनीति (Strategies)
- ८.५. कार्यक्रम (Programs)

९. शिक्षाका राष्ट्रिय कार्यक्रमहरू (National Programs of Education)

- ९.१ सबैका लागि शिक्षा
- ९.२ आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षा
- ९.३ व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षा
- ९.४ अनौपचारिक शिक्षा
- ९.५ विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (SESP)
- ९.६ राष्ट्रिय प्रारम्भिक कक्षा पढाई कार्यक्रम (NEGRP)

१०. शैक्षिक व्यवस्थापन तथा कक्षा कोठा व्यवस्थापन (Educational management and classroom management)

१०.१ शैक्षिक व्यवस्थापन

- १०.१.१. व्यवस्थापनको अवधारणा र शिक्षामा प्रयोग
- १०.१.२. शैक्षिक व्यवस्थापनको अवधारणा, महत्व र क्षेत्र
- १०.१.३. प्रशासन र व्यवस्थापन: शिक्षा र शैक्षिक क्षेत्रमा प्रयोगको अवस्था र चुनौती
- १०.१.४. प्रशासनिक व्यवस्थापन र शैक्षिक व्यवस्थापन- विद्यालयसँग सम्बन्धित पक्ष तथा कार्यहरू (समय, तनाव, सकट, मानव सशाधन र बजेट) व्यवस्थापन

१०.२ कक्षा कोठा व्यवस्थापन

- १०.२.१. अवधारणा, महत्व, उद्देश्य र कार्य क्षेत्र
- १०.२.२. वार्षिक कार्य योजना निर्माण र प्रयोग
- १०.२.३. मनोवैज्ञानिक वातावरणको व्यवस्थापन

- १०.२.४. शिक्षण सिकाईको व्यवस्थापन
- १०.२.५. विद्यालयको एकीकृत तथ्याङ्क व्यवस्थापन
- १०.२.६. विद्यार्थी मूल्याङ्कन र परीक्षाको अभिलेख व्यवस्थापन

११. शिक्षक र विद्यार्थी मूल्याङ्कन व्यवस्थापन (Management of teacher and student Evaluation)

- ११.१ विद्यार्थी भर्ना र समूह विभाजन
- ११.२ विद्यार्थीको नेतृत्व विकास: प्रजातान्त्रिक अभ्यासको अवसर तथा प्रतिभाको खोजी र विकासमा विद्यालयको भूमिका
- ११.३ शिक्षक तयारी र अध्यापन अनुमति पत्र
- ११.४ शिक्षक भर्ना सरुवा तथा बढुवा
- ११.५ निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन (Continuous Assessment System) र अक्षराङ्कन प्रणाली (Letter Grading System)
- ११.६ विद्यालय तहका परीक्षा व्यवस्थापन सम्बन्धी सरचनागत व्यवस्था तथा विभिन्न तहका सरकारहरूको भूमिका

नमूना प्रश्न

छोटो उत्तर आउने प्रश्न

- १. विद्यालय स्थापना र सञ्चालनमा प्रदेश र स्थानीय तहको भूमिका उल्लेख गर्नुहोस् । ५
- २. शैक्षिक योजना निर्माणका प्रक्रियाहरू के के हुन्, छोटकरीमा चर्चा गर्नुहोस् । ५

लामो उत्तर आउने प्रश्न

- १. विद्यार्थी व्यवस्थापन, विद्यार्थी सिकाई र शिक्षण सिकाई व्यवस्थापनमा विद्यालय सुपरीवेक्षकको भूमिका प्रष्ट पार्नुहोस् । १०
- २. व्यवस्थित तथ्याङ्क नहुँदा विद्यालय शिक्षाको योजना निर्माण, कार्यान्वयन तथा अनुगमन र मूल्याङ्कनमा परेको प्रभावलाई कम गर्न नेपालमा शैक्षिक तथ्याङ्क व्यवस्थापनका लागि भएका प्रयासहरू उल्लेख गर्दै एकीकृत शैक्षिक तथ्याङ्क व्यवस्थापनका लागि हाल भइरहेका कार्यहरू उल्लेख गर्नुहोस् । ५+५=१०

अन्तिम परीक्षा: कम्प्यूटर सीप परीक्षण, सामूहिक परीक्षण र अन्तर्वाता (Computer Skill Test, Group Test & Interview)

विषय:- कम्प्यूटर सीप परीक्षण (Computer Skill Test)

प्रयोगात्मक परीक्षा योजना (Practical Examination Scheme)

विषय	पूर्णाङ्क	विषयवस्तु शिर्षक	अङ्क	समय
(कम्प्यूटर सीप परीक्षण) Computer Skill Test	१०	Devanagari Typing	२.५ अङ्क	५ मिनेट
		English Typing	२.५ अङ्क	५ मिनेट
		Word Processing	२ अङ्क	१० मिनेट
		Electronic Spreadsheet	१ अङ्क	
		Presentation System	१ अङ्क	
		Windows basic, Email and Internet	१ अङ्क	
जम्मा			१० अङ्क	२० मिनेट

Contents

1. Windows basic, Email and Internet

- Introduction to Graphical User Interface
- Use & Update of Antivirus
- Concept of virus, worm, spam etc.
- Starting and shutting down Windows
- Basic Windows elements - Desktop, Taskbar, My Computer, Recycle Bin, etc.
- Concept of file, folder, menu, toolbar
- Searching files and folders
- Internet browsing & searching the content in the web
- Creating Email ID, Using email and mail client tools
- Basic Network troubleshooting (checking network & internet connectivity)

2. Word processing

- Creating, saving and opening documents
- Typing in Devanagari and English
- Copying, Moving, Deleting and Formatting Text
- Paragraph formatting (alignment, indentation, spacing etc.)
- Creating lists with Bullets and Numbering
- Creating and Manipulating Tables
- Borders and Shading
- Creating Newspaper Style Documents Using Column
- Security Techniques of Document
- Inserting header, footer, page number, Graphics, Pictures, Symbols
- Page setting, previewing and printing of documents
- Mail merge

3. Presentation System

- Introduction to presentation application
- Creating, Opening & Saving Slides

- Formatting Slides, Slide design, Inserting header & footer
- Slide Show
- Animation
- Inserting Built-in picture, Picture, Table, Chart, Graphs, and Organization Chart etc.

4. **Electronic Spreadsheet**

- Organization of Electronic Spreadsheet applications (Cells, Rows, Columns, Worksheet, Workbook and Workspace)
- Creating, Opening and Saving Work Book
- Editing, Copying, Moving, Deleting Cell Contents
- Formatting Cells (Font, Border, Pattern, Alignment, Number, Protection, Margins and text wrap)
- Formatting Rows, Column and Sheets
- Using Formula with Relative and Absolute Cell Reference
- Using Basic Functions (IF, SUM, MAX, MIN, AVERAGE etc.)
- Sorting and Filtering Data
- Inserting Header and Footer
- Page Setting, Previewing and Printing